

Jakub Gnela

Modele i funkcjonowanie budżetów obywatelskich w Polsce w latach 2011-2021

Słowa kluczowe: budżet obywatelski, budżet partycypacyjny, demokracja, zarządzanie.

Streszczenie

Budżet obywatelski (*ang. Civic budget*), nazywany też budżetem partycypacyjnym (*ang. Participatory budget*), to instytucja polityczna czy też narzędzie, które po roku 2011 stało się jednym z najpopularniejszych form partycypacji w polskim samorządzie. Po raz pierwszy został on wprowadzony w Sopocie, a w kolejnych latach implementowały go kolejne gminy, a także niektóre powiaty i województwa. Z czasem zaczęły pojawiać się również inne formy tego narzędzia, jak młodzieżowe czy zielone budżety partycypacyjne. W 2018 r. budżet obywatelski został wprowadzony do trzech ustaw samorządowych.

Badania ankietowe obejmują okres lat 2011-2021. Dane zbierane były drogą mailową na przełomie 2022 i 2023 roku w oparciu o autorską listę jednostek. Na jej podstawie ankiety zostały wysłane do 520 jednostek samorządu, które w latach 2011-2021 zrealizowały taki budżet przynajmniej raz. W pracy uwzględniono odpowiedzi udzielone przez: 283 gminy, 54 miasta na prawach powiatu, 8 powiatów i 6 województw (w sumie 351 jednostek). Praca zawiera również podsumowanie licznych odpowiedzi na pytania otwarte (np. o mocne i słabe strony BO – łącznie ponad 1000 – a także inne komentarze). Ankieta obejmowała szeroki zakres tematyczny: implementację, prawne podstawy funkcjonowania, konsultacje społeczne, podział terenu, finansowanie, partycypację, zadania i projekty, głosowanie, cykl i harmonogram oraz inne rozwiązania.

Praca składa się z dwóch zasadniczych części – teoretycznej (Rozdziały 1, 2, 3) oraz empirycznej (Rozdziały 4, 5, 6). W części pierwszej autor prezentuje kluczowe informacje dot. budżetu partycypacyjnego (obywatelskiego): definicje i klasyfikacje, pojęcie modelu tego narzędzia w literaturze, opis prowadzonych badań, kontekst teorii demokracji i teorii zarządzania, a także genezę i rozwój tego narzędzia w Polsce, na tle doświadczeń światowych. Druga część zawiera wyłącznie wyniki badań własnych autora, które zostały zaprezentowane w trzech rozdziałach dot.: 4) Gmin, 5) Miast na prawach powiatu oraz 6) Powiatów i Województw.

W pracy zawarte zostało główne pytanie badawcze, które brzmiało: *Jak przebiegało funkcjonowanie budżetów obywatelskich w Polsce w latach 2011-2021?*

Przeprowadzenie badań pozwoliło zgromadzić obszerny materiał dot. funkcjonowania budżetów obywatelskich w Polsce na trzech szczeblach samorządu. Na tej podstawie zaprezentowana została charakterystyka modeli tego narzędzia (np. *model implementacji, model prawnych podstaw funkcjonowania* i inne). Szczegółowość tych modeli zależała jednak każdorazowo od dokładności danych, które udało się uzyskać w poszczególnych sekcjach tematycznych. Całościowy obraz budżetu obywatelskiego został dodatkowo wzbogacony o bardzo interesujące komentarze zamieszczone w ankietach, które były udzielane przez urzędników zajmujących się realizacją tego narzędzia w swoich samorządach.